ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Азимов Ҷамшед Аслиддинзода дар мавзуи «Методикаи арзёбии дастовардҳои таълимии довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик дар асоси натиҷаҳои имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ ба муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.5.4. Назария ва методикаи таълими адабиёти тоҷик

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Гузариши низоми маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ (ИМД) ба муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбӣ зарурати рушди соҳаи нав – тестшиносӣ ва усули нави арзёбӣ – санҷишҳои тестиро ба миён овард. Мубрамии таҳқиқоти илмии Азимов Ҷ.А. дар он зоҳир мегардад, ки он ба яке аз масъалаҳои муҳимми ин самт – тартиби таҳияи тестҳои педагогӣ ва арзёбии дониш ва малакаю маҳорати довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик дар асоси натиҷаҳои ИМД бахшида шудааст. Муаллиф тестҳои педагогиро на танҳо ҳамчун воситаи оддии назорат, балки ҳамчун як абзори мураккаби педагогӣ ва психологӣ барои ба таври воқеӣ арзёбӣ намудани дониш ва малакаю маҳорати довталабон мавриди таҳқиқ қарор додааст.

Таҳлили ҷанбаҳои илмӣ ва назариявии кор. Маводди автореферат нишон медиҳад, ки диссертант ба омӯзиши заминаҳои назариявӣ ва ҷанбаҳои амалии тестҳо таваҷҷуҳи махсус зоҳир намуда, масъалаҳои зеринро ба таври амиқ баррасӣ кардааст:

1. Таърихи пайдоиш ва ташаккули тестология: дар кори илмӣ таърихи пайдоиш, рушд ва такмили тестҳои педагогӣ ва психологӣ аз марҳалаҳои аввалия то низоми муосири имтиҳонҳои стандартишуда ба таври хронологӣ ва мунтазам таҳлил ёфтааст. Муаллиф мақсад, вазифаҳо ва қонуниятҳои асосии ин соҳаи илмро муайян кардааст.

2. Пажӯҳишҳои олимони хориҷӣ ва ватанӣ дар соҳаи тестшиносӣ: диссертант заминаи васеи илмиро фаро гирифта, таҳқиқоти олимони барҷастаи хориҷӣ ва мутахассисони ватаниро, ки дар соҳаи тестология, ченкуниҳои педагогӣ ва арзёбии сифати таҳсилот кор кардаанд, мавриди муқоиса ва баррасӣ қарор додааст. Ин ба кор заминаи устувори назариявӣ бахшидааст.

3. Ҷанбаҳои педагогӣ ва психологии тестҳо: дар таҳқиқот хусусиятҳои педагогӣ ва психологии раванди тестсупорӣ, таъсири он ба омодагии равонии довталабон ва хусусиятҳои дарки супоришҳои тестӣ нишон дода шудаанд. Муаллиф бо далелҳо исбот мекунад, ки имрӯз дар бештари кишварҳои ҷаҳон санҷиши тестӣ ҳамчун усули боэътимоди арзёбии дастовардҳои таълимӣ эътироф гардидааст. Боэътимодии усули тестгузаронӣ дар он зоҳир мегардад, ки дониш ва малакаю маҳорати имтҳонсупорандагон дар шароити баробар – ҳам дар вақти санҷиш ва ҳам дар вақти баҳогузорӣ, арзёбӣ мегардад, ки дар натиҷа омили инсонӣ – субъективизми имтиҳонгир аз байн меравад. Чунин усули арзёбӣ имкон медиҳад, ки на танҳо дар бораи дастовардҳои таълимии хонандагон ва ё имтиҳонсупорандагон маълумоти дақиқ ба даст ояд, инчунин, ба ҳолати эҳсосӣ, равонӣ ва хусусиятҳои фардии имтиҳонсупорандагон низ таъсири мусбат расонида шавад.

4. Меъёрҳои асосии таҳия ва нишондиҳандаҳои психометрии тестҳои забон ва адабиёти тоҷик: нуқтаи марказии арзишманди кор дар он аст, ки муаллиф ворид гардидани тестҳоро ба низоми ИМД дар заминаи меъёрҳои дақиқ ва асосноки илмӣ баррасӣ менамояд. Ӯ нишон медиҳад, ки тестҳои стандартишуда аз забон ва адабиёти тоҷик мувофиқи назарияи классикии тестҳо ба нишондиҳандаҳои асосии сифати тест ҷавобгӯ мебошанд, аз ҷумла:

- **боэътимодӣ (*α (alpha)-коэффитсиент*):** дараҷаи устуворӣ ва мувофиқати натиҷаҳои санҷиш дар шароитҳои гуногун;
- **боэътиборӣ (Validity):** қобилияти тест барои чен кардани он чизе, ки барои чен кардан пешбинӣ шудааст ва ё мувофиқати маводди тест ба мақсадҳои арзёбӣ ва барномаи таълимӣ;

- **дараҷаи мушкилӣ ё душворӣ:** таносуби дурусти саволҳои осон, миёна ва душвор;
- **қудрати фарқгузорӣ:** қобилияти тест дар ҷудо кардани довталабони дорои дониши баланд аз довталабони заиф.

Истифодаи ин нишондиҳандаҳои илмӣ имкон додааст, ки тестҳо ҳамчун абзори дақиқ барои муайян кардани дараҷаи воқеии дониш, малака ва маҳоратҳои довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик хизмат намоянд.

Навгонии илмӣ ва аҳаммияти амалии таҳқиқот. Муаллиф бори аввал дар низоми арзёбиҳои педагогӣ дар Тоҷикистон ва низ дар методикаи таълими фанҳои забони тоҷикӣ ва адабиёти тоҷик нишон додааст, ки чӣ тавр метавон бо истифода аз абзорҳои стандартишудаи тестологӣ сатҳи воқеии дониши хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти умумиро ташхис намуда, таълими фанҳои забон ва адабиёти тоҷик беҳтар ва сифати таҳсилотро баланд бардошт. Ӯ бо овардани далелҳои дақиқ исбот менамояд, ки арзёбии дастовардҳои таълимӣ (дониш ва малакаю маҳорат)-и довталабон аз фанҳои забони тоҷикӣ ва адабиёти тоҷик бо усули боэътимоди арзёбӣ – тестгузаронӣ ва бо истифода аз абзори дақиқ ва саҳеҳи илмӣ – тестҳои стандартишуда анҷом дода шудааст ва маълумоти пешниҳодшуда оид ба сатҳи дониш ва малакаю маҳоратҳои довталабон объективӣ ва қобили эътимод мебошад.

Эродҳо ва пешниҳодҳо. Бо эътирофи арзиши баланди назариявии кор, қайд кардани баъзе эродҳоро, ки хусусияти пешниҳодӣ доранд, лозим медонем:

1. Дар автореферат ҷадвалҳои математикию оморие, ки барои ҳисоб кардани коэффисиенти боэътимодӣ ва қудрати фарқгузории (дискриминатсияи) тестҳои забон ва адабиёти тоҷик истифода шудаанд, метавонистанд боз ҳам равшантар ва муфассалтар нишон дода шаванд.
2. Ҳарчанд талаботи ҳаҷми автореферат имкон намедиҳад, вале хуб мебуд, агар бо овардани ҷадвалҳои мувофиқ доир ба нишондиҳандаҳои боэътиборӣ, дараҷаи душворӣ ва қудрати фарқгузории саволу масъалаҳои тести забон ва адабиёти тоҷик, чунонки ҷадвали

коэффитсиенти боэътимодӣ (*α-коэффитсиент*)-и тестҳо дода шудааст, сифати тестҳо шарҳ дода мешуд.

Хулосаи умумӣ. Диссертатсияи Азимов Ҷамшед Аслиддинзода дар мавзуи «Методикаи арзёбии дастовардҳои таълимии довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик дар асоси натиҷаҳои имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ ба муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» як таҳқиқоти мукаммал, ҷиддӣ ва дорои аҳаммияти калони назариявию амалӣ мебошад. Автореферати диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ аст. Муаллифи диссертатсия, **Азимов Ҷамшед Аслиддинзода**, сазовори дарёфти дараҷаи илмии **номзади илмҳои педагогӣ** аз рӯйи ихтисоси **5.3.5.4. Назария ва методикаи таълими адабиёти тоҷик** мебошад.

Муқарриз:
номзади илмҳои педагогӣ,
методисти муассисаи таълимии
хусусии гимназияи «Донишвар-1» Исломов Шамсулло

Суроға: 734064, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи Сино,
маҳаллаи Зарафшон-2, хонаи 31
Телефон: (+992) 939990555

Имзои Ш. Исломовро тасдиқ мекунам.
Директори муассисаи таълимии
хусусии гимназияи «Донишвар-1» Атоева Насиба Гардаковна

19.11.2026